

„Učitel učitelů“ – Gustav Adolf Lindner (1828–1887)

Kamil Janiš¹, Zdeňka Szturcová²

¹ Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě,
Ústav pedagogických a psychologických věd

² Centrum primární prevence, Renarkon, o.p.s.

„Musí být konečně uznán za překonaný názor, že každý, kdo jen v určité míře vládne všeobecným vzděláním a určitými prostředky dialektiky, je již současně schopen a povolán mít hlavní slovo v pedagogických a didaktických otázkách“ (Lindner, 1874¹, cit. podle Cach & Dvořák, 1970, s. 3).

V letošním roce uplynulo 190 let od narození jedné z největších osobností českých dějin výchovy – Gustava Adolfa Lindnera, jehož celoživotní úsilí lze vyjádřit výše uvedeným citátem z jeho díla. Gustav Adolf Lindner se narodil dne 11. března 1828 v Rožďalovicích (dnes okr. Nymburk) a Otakar Kádner jej považuje za druhého nejvýznamnějšího českého pedagoga po Komenském, i když českými i zahraničními současníky (myšleno Kádnerovými) nedoceňného, zejména v oblasti teoretické tvorby (Kádner, 1923).

O životě

Pokud Kádner zařadil Lindnera mezi českými pedagogy z hlediska významnosti na druhé místo po Komenském, na „žebříčku“ sestaveném z hlediska spokojenosti s osobním životem² by tito dva pedagogičtí velikáni pomyslně spolu opět sousedili, nicméně možná v opačném pořadí. V porovnání s Komenským a úmrtím jeho manželky (Doroty Cyrillové a Magdalény Vizovské) a dětí byl však osobní život Lindnera přeci jen „šťastnější“.

Lindner se v průběhu svého života setkával s nepochopením, nespravedlností, konvenčností, nesvobodou a dalšími jemu se příčícími skutečnostmi, které ho vedly k částečné uzavřenosti. Sám sebe označil za melancholika a pochyboval i nad tím, zda má jeho práce smysl (z hlediska finančního, viz níže, ale i praktického dopadu). Vyjadřoval své „naštvaní“, když si poznamenal: „Je třeba nejen milovat, ale i nenávidět. Nenáviděti špatnost a špatné. Neusmívat se

¹ Z díla *Die pädagogische Hochschule* (Vysoká škola pedagogická).

² Domníváme se, že do tohoto pomyslného žebříčku a jeho pořadí by výrazně zasáhl i život Jakuba Jana Ryby (1765–1815).

na každého, nepodávati ruku každému, nepodporovat tím špatnost na světě. Pohrdati těmi, jimž to patří.“ (Novák, 1941, s. 11). Lindner si uvědomoval, že jeho největším problémem, jehož řešení by mu pravděpodobně přineslo vnitřní klid, byla nerozhodnost a roztržštěnost z hlediska zaměření činnosti (Novák, 1941).

Za bezesporu osudové datum v jeho životě lze označit 15. září 1851, kdy se stal suplentem na gymnáziu v Jičíně, kde později získal i místo řádného učitele. Právě v tomto městě potkal Evu Raabovou, do které se hluboce zamiloval; byla jeho první skutečnou láskou a díky ní se vydal i na dráhu „básníka“. Jeho city a láska však nebyly opětovány, i když se Lindner pokoušel Emu „zlomit“ i svým deníkem *Klíč k mému srdci*, který obsahuje nejen Lindnerovy zápisky, ale i citáty známých autorů, a je psán částečně v češtině, částečně v němčině a mimo jiné měl Emu naučit česky. Odpor jejích rodičů a citová apatie Emy k Lindnerovi vyústily v uměle vytvořený spor (mj. se jednalo o kritiku toho, že Lindner smýšlel příliš svobodně), který vyvolal katecheta Leopold Kotrbelec, který měl poměr s matkou Emy, o čemž Lindner věděl. Důsledkem byl nucený odchod Lindnera do Celje (dnešní Slovinsko). Odcházel jako člověk citově zraněný, pocitující oprávněnou nespravedlivost a do jisté míry ponížení (Cach & Dvořák, 1970; Chlup, Kubálek, & Uher, 1939; Novák, 1941).

Po příchodu do Celje se Lindner dostal do opačné role. Zamiloval se do Magdaleny Zamolo, které se říkalo „Marička“, ovšem jeho city nebyly tak hluboké jako kdysi k Emě – naopak Marička do něj byla zamilovaná bezmezně. Pokud v předchozím případě nebyli mírně řečeno nadšeni Emini rodiče, v tomto případě měli jisté pochybnosti rodiče Lindnera. Nebránili mu však ve vztahu a svatbě s Maričkou. Jednalo se o šťastné a plodné manželství – 1. prosince 1857 se jim narodila Hermína, 7. září 1858 Adéla, 19. ledna 1860 Gustav Adolf, 10. prosince 1861 Olga, 21. března 1864 Richard, 20. února 1866 Marie Magdalena, 12. března 1867 Berta a 31. srpna 1872 Artur (Novák, 1941).

Po celou dobu pobytu však nebyl šťastný, a to nejen kvůli tomu, že se mu v daném místě nelíbilo – opět se setkal s rigidním přístupem ke změnám, byl konfrontován se svým svobodným myšlením a přemýšlel, jak uživit svou rodinu (Chlup et al., 1939; Novák, 1941).

Pedagogický odkaz

Lindner je velice často charakterizován jako přední představitel herbartismu v českých zemích a vyznač Herbartova díla. Nepřejímal ovšem nekriticky všechny aspekty Herbartova díla, popř. herbartismu, ale ve svém díle zachoval prostor pro vlastní názory (škola svobodná, samosprávná apod.). Důležitou roli školy viděl i na poli tělesné a estetické výchovy, hygieny, psychologii chápal na rozdíl od Herbarta geneticky³ (Kádner, 1923).

V Lindnerových pedagogických názorech lze spatřovat postupný odklon od Herbarta a příklon ke Spencerovi, i když například v oblasti mravní zůstával věrný Herbartovu mravnímu rigorismu. Neocenitelnou výhodou projevu-jící se v Lindnerových dílech a názorech byla praktická zkušenost ze všech stupňů vzdělávání (Chlup et al., 1939; Kádner, 1923).

Jak již napovídá název příspěvku, Lindnerův zásadní pedagogický přínos spočíval ve zvýšení úrovně vzdělávání a připravenosti učitelů. Za jeho života však nebyl naplněn jeho požadavek na „povinné“ vysokoškolské vzdělávání učitelů na pedagogických fakultách (vysokých školách) (Novák, 1941).

Z významných dat:

1850 – středoškolský profesor na Akademickém gymnasiu v Praze; na piaristickém gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou,

1851 – středoškolský profesor na gymnáziu v Jičíně,

1854 – přeložen na německé gymnázium v Celji,

1872 – ředitel českého učitelského ústavu v Kutné Hoře,

1882 – jmenován profesorem filozofie a pedagogiky (prvním) na české univerzitě v Praze.

(Cach & Dvořák, 1970, s. 177–179)

Závěr

Připomínku Lindnerova pedagogického odkazu a života jsme pojali jako stručnou charakteristiku člověka a hlouběji se nezabývali analýzou pedagogického odkazu „učitele učitelů“, jeho díla a celkového přínosu. Celoživotní

³ Herbart pojímal psychologii jako pomocnou vědu pedagogiky a ve svém díle vycházel z psychologie dospělého jedince. Lindner se zaměřil na psychologii dítěte (Kádner, 1923). S nadsázkou lze říci, že si Lindner s Maričkou doma pořídili takovou laboratoř vývojové psychologie.

snaha Gustava Adolfa Lindnera, který i přes útrapy a životní prohry neustal ve své snaze pozitivně „něco“ změnit, by nás přinejmenším měla inspirovat i v naší práci, a to nejen pedagogické, a v naplňování Lindnerova odkazu.

Literatura

Cach, J., & Dvořák, K. (1970). *G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku*. Praha: SPN.

Chlup, O., Kubálek, J., & Uher, J. (1939). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Novina.

Kádner, O. (1923). *Dějiny pedagogiky*. Praha: Česká grafická unie.

Novák, J. (1941). *G. A. Lindner*. Praha: Česká grafická unie.

Kasperová, D. (2018). *Československá obec učitelská*. Praha: Academia.

Publikace analyzuje program a hlavní cíle, které zastávala významná meziválečná učitelská organizace – Československá obec učitelská (ČOU) –, jež spoluutvářela spolkový učitelský život v meziválečném Československu v letech 1920–1939 a sehrála zásadní roli ve dvou stěžejních tématech meziválečné pedagogické diskuse – v reformě školy a reformě vzdělávání učitelů národních škol. Kniha sleduje Československou obci učitelskou jako mimořádný příklad učitelské organizace usilující po vzniku samostatného Československa jak o sjednocení všech tehdejších učitelských spolků, tak o reformu učitelského vzdělávání a o vysokoškolské vzdělání učitelů národních škol. V neposlední řadě také analyzuje význam spolkových institucí ČOU v procesu reformy školy, zejména ohledně vymezení reformního školského programu, jeho propagace mezi učitelstvem i širší veřejností a následného prosazení v diskusi s ministerstvem školství.

Průcha, J. (2017). *Vzdělávací systémy v zahraničí: encyklopedický přehled školství v 30 zemích Evropy, v Japonsku, Kanadě, USA*. Praha: Wolters Kluwer.

Kniha poskytuje popis národních vzdělávacích systémů v komplexním pojetí: Systém každé země je objasněn v kontextu kulturních a ekonomických podmínek, ve svém historickém vývoji a se současnou školskou legislativou. Popis struktury jednotlivých systémů je členěn podle mezinárodní taxonomie ISCED 2011 a zahrnuje předškolní, primární, nižší a vyšší sekundární vzdělávání, dále vzdělávání žáků se speciálními potřebami, terciární vzdělávání a vzdělávání dospělých. Na tento popis navazují kapitoly o dosud aplikovaných přístupech k srovnávání a hodnocení kvality národních vzdělávacích systémů. V závěrečné diskuzi autor ukazuje, jak je nejasné určit, které vzdělávací systémy mohou být považovány ve světě za nejlepší.